

University of Groningen

Case note: ECLI:NL:GHDHA:2021:2038

Beuker, Mark

Published in:
Jurisprudentie Erfrecht

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2022

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Beuker, M. (2022). Case note: ECLI:NL:GHDHA:2021:2038. JERF 2022/9. Casenote over: Gerechtshof Den Haag, 24/02/2022, 200.285.284/01, ECLI:NL:GHDHA:2021:2038 *Jurisprudentie Erfrecht*, 2022(1), 42-51.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

9

Vruchtgebruik op echtelijke woning voor ontferde echtgenoot beperkt tot tien jaar

Gerechtshof Den Haag
13 oktober 2021, 200.285.284/01,
ECLI:NL:GHDHA:2021:2038
(mr. Labohm, mr. Zonneveld, mr. Backhuijs)
Noot mr. drs. M.R. Beuker

Verzorgingsvruchtgebruik.

[BW art. 4:29]

Geïntimeerde is de tweede echtgenote van erflater, appellanten de drie kinderen uit zijn eerste huwelijk. Geïntimeerde is ontferd. De rechtbank heeft (onder meer) appellanten veroordeeld tot het verlenen van medewerking aan het vestigen van levenslang vruchtgebruik op de woning. Appellanten komen hiertegen in hoger beroep. Het hof oordeelt dat geïntimeerde aanspraak kan maken op het vruchtgebruik van de woning en inboedel op grond van art. 4:29 BW, maar beperkt de duur tot 10 jaar. Geïntimeerde moet worden geacht dan voldoende tijd te hebben gehad om haar leven weer op de rails te krijgen. De overige vorderingen worden afgewezen wegens gebrek aan connexiteit.

Beschikking inzake
[appellant 1]
wonende te [woonplaats], en
[appellant 2]
wonende te [woonplaats], en
[appellant 3]
wonende te [woonplaats],
verzoekers in het principaal hoger beroep,
verweerders in het incidenteel hoger beroep,
hierna gezamenlijk te noemen: [appellanten],
advocaat mr. P.J. de Groen te Sassenheim.
tegen
[geïntimeerde]
wonende te [woonplaats],
verweerster in het principaal hoger beroep,
verzoekster in het incidenteel hoger beroep,
hierna te noemen: [geïntimeerde],
advocaat mr. J.G. Schnoor te Den Haag.

1. *Het verloop van het geding in eerste aanleg*
Het hof verwijst voor het verloop van het geding in eerste aanleg naar de beschikking van de rechtbank Den Haag van 27 augustus 2020, uitgesproken onder voormeld zaaknummer (hierna: de bestreden beschikking).

2. Het geding in hoger beroep

2.1. [appellanten] zijn op 19 oktober 2020 in hoger beroep gekomen van de bestreden beschikking.

2.2. [geïntimeerde] heeft op 24 december 2020 een verweerschrift tevens houdende incidenteel hoger beroep ingediend.

2.3. [appellanten] hebben op 4 februari 2021 een verweerschrift op het incidenteel hoger beroep ingediend.

2.4. Bij het hof zijn voorts de volgende stukken ingekomen:

van de zijde van de [appellanten]:

- op 23 november 2020 een journaalbericht van diezelfde datum met als bijlage een brief van diezelfde datum met bijlagen;

- op 8 juli 2021 een journaalbericht van diezelfde datum met als bijlage een brief van diezelfde datum met bijlagen;

van de zijde van de [geïntimeerde]:

- op 8 juli 2021 een journaalbericht van diezelfde datum met als bijlage een brief van diezelfde datum.

2.5. De mondelinge behandeling heeft op 22 juli 2021 plaatsgevonden, met instemming van partijen, ten overstaan van twee raadsheren. De derde raadsheer kon in verband met de maatregelen rondom Covid-19 niet aanwezig zijn. Verschenen zijn:

- [appellant 1] [appellant 2] bijgestaan door mr. P.J. de Groen, ook is verschenen mr. Y.W.K. Al-Suhairi;

- [geïntimeerde], bijgestaan door mr. C.M.H. Revis, waarnemend voor mr. J.G. Schnoor.

[appellant 3] is, hoewel daartoe behoorlijk opgeroepen, niet verschenen.

De advocaat van [appellanten] heeft ter zitting pleitnotities overgelegd.

3. De feiten

3.1. Het hof gaat uit van de door de rechtbank vastgestelde feiten voor zover daartegen in hoger beroep niet is opgekomen. Onder meer staat het volgende vast.

3.2. [geïntimeerde] is getrouwd geweest met [naam erflater] (hierna te noemen: de erflater).

3.3. Uit het huwelijk zijn geen kinderen geboren.

3.4. Erflater is op [datum van overlijden] 2019 overleden. Het eerste huwelijk van erflater is in 2001 ontbonden door scheiding van de erflater drie kinderen die uit dat huwelijk zijn geboren.

3.5. Erflater heeft bij testament van [datum 1] 2017 over zijn nalatenschap beschikt.

3.6. Erflater heeft zijn drie meerderjarige dochters tot erfgenamen benoemd en dus feitelijk [geïntimeerde] onterfd. Erflater en [geïntimeerde] waren onder huwelijkse voorwaarden met elkaar getrouwd, en wel met uitsluiting van iedere gemeenschap van goederen. Er was in de overeenkomst van huwelijkse voorwaarden ook geen periodiek of finaal verrekenbeding opgenomen. Erflater was vierrenveertig jaar ouder dan [geïntimeerde]. Voor het huwelijk is [geïntimeerde] van Suriname naar Nederland geëmigreerd.

3.7. In het testament is ten behoeve van de vrouw een legaat opgenomen, inhoudende het recht van gebruik en bewoning voor de duur van één jaar, te rekenen vanaf het overlijden van de erflater, van een woning, plaatselijk bekend [adres].

Op grond van het testament is de vrouw verplicht om de woning te verzekeren tegen gebruikelijke risico's, de zakelijke eigenaarslasten te voldoen en te zorgen voor het onderhoud.

3.8. Erflater heeft zijn dochter, [appellant 3] aangewezen als executeur. Zij heeft laten weten haar benoeming tot executeur niet te zullen aanvaarden. De erfgenamen hebben nog geen keuze gemaakt of zij de nalatenschap al dan niet zuiver of beneficiair aanvaarden of verwerpen.

3.9. Door erflater is een handgeschreven codicil opgemaakt, waarin hij over bepaalde elementen van zijn nalatenschap beschikt.

4. De omvang van het geschil

4.1. De rechtbank heeft in het inleidend verzoek, uitvoerbaar bij voorraad, [appellanten] veroordeeld tot het verlenen van medewerking aan de vestiging van een levenslang vruchtgebruik op de woning, staande en gelegen aan de [adres], zulks te realiseren uiterlijk per 4 december 2020. Het meer of anders verzochte is afgewezen.

4.2. De rechtbank heeft in het tegenverzoek, uitvoerbaar bij voorraad, [geïntimeerde] veroordeeld binnen drie werkdagen na deze beschikking af te geven aan [appellanten] de auto van erflater (Nissan Juke met kenteken [kenteken]) en wel in

goede en schone staat, twee ringen, de trouwringen van de moeder en de vader van erflater, het zwarte Raymond Weil horloge van erflater, met briljanten, de ketting die erflater altijd om had, de armband van erflater met ingegraveerd zijn naam ([naam]) inclusief gouden manchetknopen, alsmede de documenten genoemd bij randnummer 17 van het verweerschrift.

4.3. Voorts heeft de rechtbank [geïntimeerde] veroordeeld binnen drie werkdagen aan [appellanten] te betalen de volgende bedragen: € 876,93 te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 25 mei 2020 en € 3.450 te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 26 mei 2020. De rechtbank heeft [geïntimeerde] bevolen zich te onthouden van de incasso van huurpenningen met betrekking tot de woning aan de [adres]. Het meer of anders verzochte is afgewezen.

4.4. De rechtbank heeft in het inleidend verzoek en in het tegenverzoek de proceskosten tussen partijen verdeeld, in die zin dat een ieder de eigen proceskosten draagt.

4.5. [appellanten] verzoeken het hof, uitvoerbaar bij voorraad, de bestreden beschikking te vernietigen voor zover het verzoek van [geïntimeerde] is toegewezen en voor zover het tegenverzoek van [appellanten] is afgewezen en het verzoek van [geïntimeerde] alsnog af te wijzen en het verzochte vruchtgebruik in tijd te beperken tot één à twee jaar, althans tot een relatief korte periode, althans het tegenverzoek van [appellanten] alsnog volledig toe te wijzen, althans een zodanige beschikking te geven als het hof in goede justitie juist acht, met veroordeling van [geïntimeerde] in de proceskosten in beide instanties.

4.6. [geïntimeerde] verzoekt het hof, uitvoerbaar bij voorraad, het hoger beroep van [appellanten] af te wijzen dan wel ongegrond te verklaren en:

- de bestreden beschikking ter zake van het levenslang vruchtgebruik van de woning aan de [adres] te bekrachtigen en te bepalen dat de erfgenamen aan het vestigen van het vruchtgebruik hun medewerking dienen te verlenen op straffe van een dwangsom, zoals verzocht in eerste aanleg.

4.7. In incidenteel hoger beroep verzoekt [geïntimeerde] het hof:

- de vordering van [appellanten] alsnog af te wijzen en te bepalen dat hetgeen door [appellanten] aan huur is geïncasseerd over de periode vanaf overlijden van erflater tot de datum van de beslis-

sing van het hof aan [geïntimeerde] wordt betaald;

- subsidiair [appellanten] te veroordelen om aan [geïntimeerde] te voldoen de kosten voor energie, water, gas etc., welke door haar ten behoeve van de huurders c.q. erfgenamen zijn betaald, zoals bedoeld onder randnummer 35, tot op heden begroot op € 3.620;

- [appellanten] te veroordelen in de kosten van de onderhavige procedure, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep.

4.8. [appellanten] verzoeken het hof in incidenteel hoger beroep, uitvoerbaar bij voorraad, voor zover in het incidenteel hoger beroep bestreden, de bestreden beschikking te bekrachtigen, met veroordeling van [geïntimeerde] in de kosten van de procedure zowel in eerste aanleg als in hoger beroep.

5. De motivering van de beslissing

Het verzorgingsvruchtgebruik ex artikel 4:29 van het Burgerlijk Wetboek (BW)

5.1. [appellanten] stellen dat de rechtbank ten onrechte heeft bepaald dat bij een beroep op artikel 4:29 BW geen toets plaatsvindt ten aanzien van de verzorgingsbehoefte van de overgebleven echtgenoot en dat geen sprake is van buitengewone omstandigheden.

5.2. Voorts is door [appellanten] gesteld: Krachtens artikel 4:29 jo 4:33 lid 2 sub b BW zijn [appellanten] niet gehouden mee te werken tot vestiging van een vruchtgebruik op de woning en de inboedel ten behoeve van de echtgenoot van erflater indien en voor zover die echtgenoot daaraan geen behoefte heeft. De rechten van afdeling 2 boek 4 BW dienen als vangnet voor personen wier verzorging niet of onvoldoende is gewaarborgd (HR 8 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA2507). De verzorgingsbehoefte van de weduwe is maatgevend, zodat er wel degelijk een toetsing van de verzorgingsbehoefte van de overgebleven echtgenoot plaatsvindt. De echtgenoot die een beroep doet op de behoefte aan verzorging dient aannemelijk te maken dat die behoefte daadwerkelijk bestaat. De wetgever is er niet vanuit gegaan dat in beginsel aan de overgebleven echtgenoot altijd een verzorgingsgebruik toekomt. Aldus zijn [appellanten] van mening dat de kantonrechter een onjuiste maatstaf heeft aangelegd, althans zijn beslissing onvoldoende c.q. onjuist heeft gemotiveerd.

Van buitengewone omstandigheden is in het onderhavige geval, gelet op de jonge leeftijd van [geïntimeerde], het feit dat zij in de jaren voorafgaand aan het overlijden van de erflater heeft gewerkt, een goede opleiding heeft en relevante werkervaring, geen sprake.

[geïntimeerde] kan in voldoende mate in haar eigen levensonderhoud voorzien en heeft redelijkerwijs geen behoefte aan het vangnet. [geïntimeerde] heeft onverklaard gelaten waarom zij thans geen betaald werk meer verricht. Een WW-uitkering ontbreekt, zodat geconcludeerd kan worden dat zij vrijwillig ontslag heeft genomen.

5.3. [geïntimeerde] stelt dat zij terecht een beroep heeft gedaan op artikel 4:29 BW. In het algemeen wordt aangenomen dat de langstlevende echtgenoot behoefte heeft aan het vruchtgebruik op de woning en de inboedel. [geïntimeerde] hoeft, gelet op kamerstukken 1998/99, 17141, niet bij voorbaat aannemelijk te maken dat dit voor haar verzorging nodig is. [appellanten] dienen bij de kantonrechter aan te voeren waarom een vruchtgebruik op de woning of de inboedel voor een passende verzorging van [geïntimeerde] niet nodig is.

In 2016 is [geïntimeerde] onderzocht bij Parnasia. Hieruit is geconcludeerd dat zij zwakbegaafd en verstandelijk beperkt is en daarnaast is sprake van autismespectrumstoornis. In 2019 heeft [geïntimeerde] gelet op voorgaande diagnose een indicatie banenafpraak gekregen. Vanaf 2017 had [geïntimeerde] ook de volledige zorg voor haar echtgenoot. In september 2019 is haar contract als verzorgende niet verlengd. De mantelzorg voor haar echtgenoot was dusdanig zwaar dat zij van het UWV vrijstelling kreeg om te solliciteren. Aan de zijde van [geïntimeerde] is dan ook sprake van een verzorgingsbehoefte. Het valt gelet op alle feiten en omstandigheden niet te verwachten dat zij geheel of gedeeltelijk in haar eigen levensonderhoud zal kunnen voorzien. Ten tijde van het huwelijk was sprake van een netto besteedbaar inkomen van € 2.700 per maand en thans ontvangt zij een uitkering van € 900 netto per maand.

5.4. Het hof overweegt als volgt. Ingevolge artikel 4:29 lid 1 BW zijn erfgenamen verplicht tot medewerking aan de vestiging van een vruchtgebruik ten behoeve van de echtgenoot van de erflater op de tot diens nalatenschap behorende woning, die ten tijde van het overlijden door de erflater en zijn

echtgenoot tezamen of door de echtgenoot alleen bewoond werd, of op de tot de nalatenschap behorende inboedel daarvan, voor zover de echtgenoot van de erflater ten gevolge van uiterste wilsbeschikkingen van de erflater niet of niet enig rechthebbende is tot die woning en voor zover de echtgenoot dit van de erfgenamen verlangt.

5.5. Krachtens artikel 4:30 lid 1 BW zijn erfgenamen verplicht tot medewerking aan de vestiging van een vruchtgebruik op andere goederen van de nalatenschap dan bedoeld in artikel 4:29 BW ten behoeve van de echtgenoot van de erflater, voor zover de echtgenoot daaraan behoefte heeft en die medewerking van hen verlangt. Ingevolge artikel 4:33 lid 2 kan de kantonrechter, voor zover de echtgenoot, de omstandigheden in aanmerking genomen, voor zijn verzorging aan het vruchtgebruik geen behoefte heeft, op verzoek van een rechthebbende de verplichting tot medewerking aan de vestiging van het vruchtgebruik opheffen of op verzoek van een hoofdgerechtigde het vruchtgebruik beëindigen. In lid 5 van dit artikel zijn criteria vermeld waarmee de kantonrechter bij de toepassing van lid 2 in ieder geval rekening houdt, te weten:

- a. de leeftijd van de echtgenoot;
- b. de samenstelling van de huishouding waartoe de echtgenoot behoort;
- c. de mogelijkheid van de echtgenoot om zelf in de verzorging te voorzien door middel van arbeid, pensioen, eigen vermogen dan wel andere middelen of voorzieningen;
- d. hetgeen in de gegeven omstandigheden als een passend verzorgingsniveau voor de echtgenoot kan worden beschouwd.

5.6. Het hof stelt voorop dat uit de parlementaire geschiedenis volgt dat de rechten van afdeling 2 Boek 4 BW ('andere wettelijke rechten') dienen als vangnet voor personen wier verzorging niet of onvoldoende gewaarborgd is (zie ook HR 8 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA2507). De artikelen 4:29 en 4:30 BW bieden de langstlevende echtgenoot de mogelijkheid om van de erfgenamen (of legatarissen) te verlangen dat zij bepaalde nalatenschapsgoederen aan de echtgenoot in vruchtgebruik geven. Voor beide artikelen is de verzorgingsbehoefte van de echtgenoot maatgevend, omdat de kantonrechter het vruchtgebruik op verzoek van de erfgenamen (of andere rechthebbenden) kan beëindigen voor zover de echtgenoot daaraan voor zijn verzorging geen behoefte heeft (artikel 4:33 lid 2 BW). De verzorgingsbehoefte

van de echtgenoot hoeft bij het vestigen van een vruchtgebruik op de woning en inboedel niet aan de orde te komen, omdat ervan wordt uitgegaan dat de echtgenoot voor zijn of haar verzorging aan dit vruchtgebruik in de meerderheid van de gevallen wel behoefte zal hebben. Willen de erfgenamen deze verzorgingsbehoefte toch aan de orde stellen, dan staat hun daarvoor de weg open van artikel 4:33 lid 2. Eenvoudig gezegd: de stelplicht en bewijslast rust bij [appellanten] om te bewijzen dat er bij [geïntimeerde] geen verzorgingsbehoefte ten aanzien van de woning en inboedel aanwezig is. Voor de omvang van de verzorgingsbehoefte kan er van uit worden gegaan dat de langstlevende echtgenoot aanspraak kan maken op een passende voorziening, maar dat is niet hetzelfde als een aanspraak om onder alle omstandigheden het leefpatroon van voorheen voort te zetten. Het gaat hier om een vangnet voor het geval door een erflater of anderszins onvoldoende in de verzorging van diens echtgenoot is voorzien. De omvang kan in elk concreet geval verschillen, waarbij de wettelijke maatstaven omtrent het verschaffen van levensonderhoud tussen gewezen echtgenoten een oriëntatiepunt kunnen vormen.

5.7. Erflater en [geïntimeerde] zijn in 2010 met elkaar gehuwd met koude uitsluiting. Door de inhoud van het testament van erflater heeft [geïntimeerde] geen erfrechtelijke aanspraak, de kinderen van erflater uit zijn eerste huwelijk zijn tot erfgenamen benoemd. In vermogensrechtelijke zin is de positie van [geïntimeerde] zeer zwak. Zoals het hof hiervoor al heeft overwogen is er een leeftijdsverschil tussen erflater en [geïntimeerde] van vierenvestig jaar. Uit het verhandelde ter zitting is het hof gebleken dat [geïntimeerde] van Suriname naar Nederland is geëmigreerd. Een van de erfgenamen heeft zich tijdens de mondelinge behandeling op het standpunt gesteld dat [geïntimeerde] voor de verzorging van erflater naar Nederland is gekomen. Voorts heeft zij gesteld dat erflater er altijd op heeft aangedrongen dat [geïntimeerde] in haar eigen levensonderhoud zou voorzien. Het hof begreep uit de toelichting van de erfgenaam dat [geïntimeerde] als verzorgster van erflater moet worden beschouwd. Vast staat dat erflater en [geïntimeerde] met elkaar zijn getrouwd en dat het huwelijk is ontbonden door het overlijden van erflater.

5.8. Het huwelijk is een door de wet geregelde duurzame levensgemeenschap van twee natuurlijke personen. De wetgever heeft aan het huwelijk

een groot aantal rechtsgevolgen verbonden. Tijdens het huwelijk moeten de echtgenoten elkaar op basis van artikel 1:81 BW het nodige verschaffen. De echtgenoten dienen naar draagkracht bij te dragen in de kosten van de huishouding. Door het huwelijk kan er een gemeenschap van goederen ontstaan tenzij partijen bij huwelijkse voorwaarden daarvan afwijken. Als het huwelijk wordt ontbonden kan de behoeftige ex-echtgenoot aanspraak maken op alimentatie.

5.9. De wetgever heeft met de artikelen 4:29 BW en 4:30 BW tot uitdrukking gebracht dat de langstlevende echtgenoot ook na het overlijden van zijn of haar echtgenoot nog verzorgingsaanspraken kan doen geldend maken. Aan het huwelijk heeft de wetgever juridische gevolgen verbonden dit in tegenstelling tot mensen die formeel of informeel met elkaar samenwonen. Erflater heeft zelf de keuze gemaakt om met [geïntimeerde] te trouwen en de erfgenenamen zijn derhalve gebonden aan de wettelijke bepalingen die de wetgever aan het huwelijk heeft verbonden ook al beschouwen zij zelf [geïntimeerde] als louter een verzorgster van erflater.

Ter zitting heeft [geïntimeerde], desgevraagd, verklaard dat zij (gefinancierd door erflater) in 2012 haar diploma als helpende niveau twee op het [naam college] te [plaats] heeft behaald. Uit het deskundigen onderzoek van het UWV blijkt dat de vrouw ook op MBO zorg niveau één diploma heeft behaald. Het hof is gebleken dat [geïntimeerde] sinds 2012 langdurig in de zorg heeft gewerkt, alsook de zorg voor erflater heeft gehad. Uit de stukken blijkt dat erflater en [geïntimeerde] ten tijde van het huwelijk hebben geleefd van € 2.700 netto per maand. In financiële zin hadden erflater en [geïntimeerde] een goede levensstandaard. Dit brengt echter niet met zich dat, gegeven de huidige omstandigheden, dit als een passend verzorgingsniveau voor [geïntimeerde] kan worden beschouwd. Immers hier leefden erflater en [geïntimeerde] gezamenlijk van. Ook [geïntimeerde] heeft haar bijdrage in de levensstandaard van partijen geleverd, zo had zij blijkens de aangifte inkomstenbelasting 2018 een bruto jaarinkomen van € 27.000. Uit de aangifte inkomstenbelasting over 2019 blijkt dat [geïntimeerde] tot en met september dat jaar een bruto inkomen had van € 15.000, dit betrof een inkomen binnen en buiten de zorg.

Uit het arbeidsdeskundigen onderzoek van het UWV blijkt voorts dat [geïntimeerde] deels ar-

beidsongeschikt is verklaard. Op dit moment heeft [geïntimeerde] geen inkomsten uit arbeid. Gezien de situatie waarin [geïntimeerde] op dit moment verkeerd is het niet te verwachten dat zij snel in haar levensonderhoud kan voorzien. Haar inkomsten zijn thans onvoldoende om een passende woning te kopen of te huren. Gezien de leeftijd van [geïntimeerde] mag wel worden verlangd dat zij op termijn volledig in haar eigen levensonderhoud gaat voorzien. Als dat het geval is dan kan zij van haar inkomen een passende woning huren. Gezien de lotsverbondenheid van het huwelijk en de nawerking daarvan mag aan [geïntimeerde] een ruime termijn worden verstrekt om weer volledig op krachten te komen alvorens van haar in redelijkheid kan worden verlangd dat zij weer volledig in haar eigen levensonderhoud kan voorzien. Gezien de situatie waarin [geïntimeerde] op dit moment verkeert acht het hof het passend dat er een vruchtgebruik op de voormalige echtelijke woning en de inboedel wordt gevestigd voor een periode van 10 jaar na datum van overlijden van erflater. [geïntimeerde] heeft dan ruimschoots de tijd om haar eigen leven weer op de rails te krijgen.

Het hof vernietigt de bestreden beschikking op dit punt en zal het vruchtgebruik beperken tot een termijn van 10 jaar na datum overlijden van erflater.

Is [geïntimeerde] onwaardig om enig voordeel uit de nalatenschap van erflater te verkrijgen?

5.10. [appellanten] stellen dat de kantonrechter ten onrechte heeft nagelaten te beslissen dat [geïntimeerde] onwaardig is om uit de nalatenschap van de erflater voordeel te trekken (artikel 4:3 lid 1 sub e BW). Althans, ten onrechte heeft de kantonrechter nagelaten te beslissen dat het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat [geïntimeerde] voordeel trekt uit de nalatenschap van erflater. Uit het grafologisch onderzoek is gebleken dat de met blauw omkaderde woorden in het codicil door [geïntimeerde] of iemand in haar opdracht zijn geschreven, maar in ieder geval niet door de erflater. Er is dan ook sprake van vervalsing. [geïntimeerde] heeft ook geprobeerd om goederen die in de nalatenschap vallen te verzwijgen of verborgen te houden. [geïntimeerde] heeft de volledige harde schijf van de computer van erflater gewist.

5.11. [geïntimeerde] stelt dat het gaat over een codicil. Uit het grafologisch onderzoek is naar

voren gekomen dat [geïntimeerde] geen wijzigingen heeft aangebracht in het codicil. Van een onwaardigheid, zoals bedoeld in artikel 4:3 lid 1 BW is dan ook geen sprake. [geïntimeerde] ontkent met klem dat zij geprobeerd heeft goederen c.q. gelden achter te houden en/of te onttrekken aan de nalatenschap van haar echtgenoot. In haar visie is zij niet onwaardig om enig voordeel uit de nalatenschap van erflater te verkrijgen.

5.12. Het hof overweegt als volgt. Vaststaat dat [geïntimeerde] de echtgenote was van erflater. Het huwelijk is ontbonden door de dood van erflater. [geïntimeerde] heeft verklaard dat zij erflater tot aan zijn overlijden heeft verzorgd. Uit hetgeen door [appellanten] is gesteld volgt naar het oordeel van het hof dat er geen sprake is van onwaardigheid van [geïntimeerde] om enig voordeel uit de nalatenschap van erflater te trekken. In de visie van het hof gaat het om een conflict tussen de kinderen uit het eerste huwelijk van erflater en de tweede echtgenote van erflater zijnde [geïntimeerde]. [geïntimeerde] maakt in deze aanspraak op een in de wet toegekende verzorgingsaanspraak namelijk het vruchtgebruik van de woning en inboedel. Op basis van artikel 4:29 BW stelt het hof vast of de vrouw aanspraak kan maken op het vruchtgebruik van de woning en inboedel. Naar het oordeel van het hof doen zich geen feiten en omstandigheden voor op basis waarvan aan [geïntimeerde] haar wettelijk recht van artikel 4:29 BW moet worden ontnomen.

Op welk deel van het onroerend goed rust het recht van vruchtgebruik?

5.13. De rechtbank heeft [appellanten] veroordeeld om hun medewerking te verlenen om het vruchtgebruik ten behoeve van [geïntimeerde] te vestigen op de woning staande en gelegen aan de [adres]. [geïntimeerde] geeft in haar tweede grief van haar incidentele appel aan dat de appartementen aan [adres] [nummer 1] en [nummer 2] op [datum 2] 2008 door de gemeente [naam gemeente] samengevoegd zijn tot één woning en dat het appartement met huisnummer [nummer 2] niet meer bestaat. [geïntimeerde] is van mening dat het vruchtgebruik dient te rusten op het gehele pand en wel het gedeelte dat zij met erflater bewoonde alsmede het deel van de woning dat wordt verhuurd aan een derde.

5.14. [appellanten] stellen dat het appartement aan [adres] [nummer 1] de echtelijke woning van erflater en [geïntimeerde] was. Zij woonden niet

in het appartement met nummer [nummer 2]. Dit is een zelfstandige woning met eigen opgang, keuken, woonkamer, toilet en badkamer. Ieder van deze appartementen is de laatste 15 jaar zelfstandig bewoond. Naar verkeersopvatting en naar objectieve maatstaven is sprake van twee afzonderlijke woningen. Artikel 4:29 BW is duidelijk, het betreft de woning die bewoond was door erflater en zijn echtgenoot tezamen of door de echtgenoot alleen. Erflater is helder in het testament als het op de woning aankomt, hierin staat 'mijn woning', aan [adres]. Voor verdere uitleg van het testament bestaat dan ook geen aanleiding.

5.15. De rechtsvraag die het hof in deze dient te beantwoorden is wat de omvang van de echtelijke woning van erflater en [geïntimeerde] is. Feitelijk woonden erflater en [geïntimeerde] aan [adres] [nummer 1], één hoog. Het pand aan [adres] [nummer 2], twee hoog, wordt al jaren verhuurd aan derden, zoals ook blijkt uit de overgelegde huurovereenkomsten. De woonruimte van erflater en [geïntimeerde] was slechts beperkt tot de eerste verdieping. De tweede verdieping behoorde niet tot de woonruimte aangezien deze verdieping al jaren lang was verhuurd. Als woning in de zin van artikel 4:29 BW dient naar het oordeel van het hof te worden aangemerkt de woning aan [adres] (dus enkel de eerste verdieping) en niet de woning aan [adres] (tweede verdieping). [appellanten] dienen dus (enkel) hun medewerking te verlenen aan het vestigen van een vruchtgebruik op de eerste verdieping van de woning aan [adres]

Connexiteit van de reconventionele vordering.

5.16. [geïntimeerde] heeft in grief 6 van haar incidentele appel gesteld dat de rechtbank ten onrechte [geïntimeerde] heeft veroordeeld tot afgifte van goederen van erflater aan [appellanten]. [geïntimeerde] is van mening dat de vorderingen van [appellanten] niets te maken hebben met haar verzoek dat gegrond is op artikel 4:29 BW. [geïntimeerde] is voorts van mening dat de vordering tot afgifte van de goederen ingesteld dient te worden bij dagvaarding. In randnummer 39 wijst [geïntimeerde] erop dat zij alle goederen heeft afgegeven met uitzondering van de trouwring van erflater waarin haar naam is gegraveerd.

5.17. Uit randnummer 14 van het verweer in incidentele appel volgt dat [appellanten] van mening zijn dat er wel voldoende connexiteit is tussen de vordering van [geïntimeerde] en die van [appel-

lanten]. Zij stellen voorts dat [geïntimeerde] niet heeft afgegeven: a) het Rayman Weil horloge, b) de gouden manchetknopen, c) de gouden trouwring van erflater, d) de ring van Braziliaans (22 karaat) goud en e) de antieke ring van de grootouders van verzoekers.

5.18. Het hof is van oordeel dat er geen connexiteit is tussen de vorderingen van [appellanten], en die van [geïntimeerde]. [geïntimeerde] heeft haar vordering - verzorgingsaanspraak van de langstlevende echtgenoot jegens de erfgenamen - gebaseerd op artikel 4:29 BW. Als erfgenamen niet vrijwillig meewerken aan het vestigen van een vruchtgebruik op de voormalige echtelijke woning en inboedel dan dient [geïntimeerde] een dergelijk verzoek in te dienen bij de rechtbank sectie kanton. De procedure moet door een verzoekschrift worden ingeleid. De vordering van [appellanten] houdt in dat [geïntimeerde] in hun visie onrechtmatig goederen van erflater onder zich houdt en dat zij zonder recht of titel huurpenningen heeft ontvangen met betrekking tot het deel van de woning dat aan een derde is verhuurd. Een dergelijke procedure moet worden ingeleid door een dagvaarding. Zowel in de verzoekschriftprocedure als in de dagvaardingsprocedure kan een eis of een verzoek in reconventie worden ingediend. Het verzoek in reconventie mag slechts betrekking hebben op het onderwerp van het oorspronkelijke verzoek. Daarmee bestaat een belangrijk verschil met de eis in reconventie in de dagvaardingsprocedure. De eis in reconventie in de dagvaardingsprocedure mag geheel losstaan van de oorspronkelijke eis. De Hoge Raad heeft in de uitspraak van 2 februari 1996, *NJ* 1996/569, beslist dat er tussen een verzoek tot vermindering van kinderalimentatie en het verzoek van de vrouw in reconventie tot toewijzing van partneralimentatie voldoende connexiteit is. In beide zaken komt dan de draagkracht van de alimentatieplichtige aan de orde. Uit het arrest van de Hoge Raad van 13 mei 1988, *NJ* 1989/72, volgt dat een tegenverzoek niet betrekking mag hebben op een geschil dat bij dagvaarding aan de rechter moet worden voorgelegd. Een geschil waarop de dagvaardingsprocedure van toepassing is, kan niet worden gecombineerd met een geschil waarvoor de verzoekschriftprocedure is voorgeschreven. Het vorenstaande heeft dus tot gevolg dat de bestreden beschikking moet worden vernietigd met betrekking tot de tegenverzoeken en alsnog niet ontvankelijk dient te worden ver-

klaard. Een gevolg hiervan is dus dat de incidentele grieven 3, 5 (volgens verweerschrift tevens incidenteel appel), en 6 geen verdere bespreking behoeven.

Proceskosten

5.19. Het hof zal de proceskosten, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, zoals gebruikelijk in familiezaken, tussen partijen compenseren, in die zin dat een ieder de eigen kosten draagt. Er zijn in de visie van het hof geen bijzondere omstandigheden aanwezig om af te wijken van de gebruikelijke regel om de kosten te compenseren.

Overige stellingen van partijen in appel

5.20. Gezien het hof hiervoor heeft overwogen behoeft hetgeen partijen overigens hebben gesteld geen verdere bespreking aangezien de stellingen niet relevant zijn voor het onderhavige oordeel.

Samenvatting

5.21. Hetgeen de rechtbank heeft beslist met betrekking tot de inleidend verzoek van [geïntimeerde] blijft goeddeels in stand met dien verstande dat het vruchtgebruik wordt beperkt tot een periode van 10 jaar na overlijden van erflater. Uit deze beschikking volgt duidelijk op welk deel van de woning het vruchtgebruik moet worden gevestigd.

5.22. Met betrekking tot de tegenverzoeken van [appellanten] in eerste aanleg dienen [appellanten] niet ontvankelijk te worden verklaard.

5.23. Het hof gaat ervan uit dat beide partijen uitvoering geven aan deze beschikking. Het opleggen van een dwangsom acht het hof nu niet opportuun.

6. De beslissing

Het hof:

vernietigt de beschikking van de rechtbank Den Haag van 27 augustus 2020, voor zover de rechtbank een levenslang vruchtgebruik op de woning aan [adres] heeft gevestigd en de tegenverzoeken van [appellanten] heeft toegewezen en opnieuw rechtdoende;

veroordeelt [appellanten] tot het verlenen van medewerking aan de vestiging van een vruchtgebruik tot en met [datum 3] 2029 op de woning, staande en gelegen aan [adres];

verklaren [appellanten] alsnog niet ontvankelijk in hun tegenverzoeken zoals geformuleerd in eerste aanleg en in appel;

verklaard deze beschikking in zoverre uitvoerbaar bij voorraad;
 compenseert de kosten van het geding in hoger beroep in beide instanties in die zin, dat elke partij de eigen kosten draagt;
 wijst af het meer of anders verzochte.

NOOT

1. In deze zaak bestaat vooral discussie over de toepassing van art. 4:29 BW; het vruchtgebruik van een langstlevende echtgenote op woning en inboedel. In eerste aanleg oordeelde de rechtbank dat de onterfde echtgenote recht heeft op deze dwingende aanspraak. De erfgenamen, zijnde erflaters kinderen uit een eerder huwelijk, moesten daarom meewerken aan de vestiging van een levenslang vruchtgebruik op de woning. In hoger beroep bestrijden de erfgenamen deze uitspraak.

2. Omdat de andere wettelijke rechten een streep kunnen zetten door wensen van de erflater, is het begrijpelijk dat alleen recht bestaat op een verzorgingsvruchtgebruik als de langstlevende daar behoefte aan heeft. Anders dan de rechtbank overwogen lijkt te hebben, is behoefte aan het vruchtgebruik dus niet alleen vereist bij art. 4:30 BW, maar ook bij art. 4:29 BW. Wel bestaat een verschil in de bewijslastverdeling. Bij het vruchtgebruik op andere nalatenschapsgoederen zal de langstlevende de behoefte moeten aantonen, terwijl deze behoefte wordt voorondersteld bij het vruchtgebruik op woning en inboedel (zie hierover ook HR 8 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA2507). De erfgenamen kunnen echter de vooronderstelde verzorgingsbehoefte betwisten; art. 4:33 lid 2 BW bepaalt dat de kantonrechter op verzoek van een rechthebbende de verplichting tot medewerking aan de vestiging van het vruchtgebruik kan opheffen of op verzoek van een hoofdgerechtigde het vruchtgebruik kan beëindigen.

3. Bij het bepalen van de behoefte van de langstlevende moet de rechter alle relevante omstandigheden meewegen. Volgens de wet spelen daarbij in ieder geval een rol:

- (a) de leeftijd van de echtgenoot;
- (b) de samenstelling van de huishouding waartoe de echtgenoot behoort;
- (c) de mogelijkheid van de echtgenoot om zelf in de verzorging te voorzien door middel van ar-

beid, pensioen, eigen vermogen dan wel andere middelen of voorzieningen;
 (d) hetgeen in de gegeven omstandigheden als een passend verzorgingsniveau voor de echtgenoot kan worden beschouwd.

4. Aangezien allerlei factoren een rol kunnen spelen bij de behoeftebepaling, bestaat voordat de rechter uitspraak doet vaak onzekerheid over de gerechtigdheid tot het verzorgingsvruchtgebruik. Anders dan bij bijvoorbeeld de legitieme portie vormen de andere wettelijke rechten aanspraken die op maat gesneden bescherming kunnen bieden. De rechter beschikt over relatief veel vrijheid bij de interpretatie van de andere wettelijke rechten. Dat geldt niet alleen bij het bepalen van de behoefte, maar ook bij het vormgeven van het vruchtgebruik. Het is daarom wenselijk dat rechters in hun uitspraken aangeven welke factoren een rol hebben gespeeld bij deze interpretatie, evenals hoe deze factoren in de specifieke situatie aanwezig waren. Op die manier is kenbaar hoe rechters de verschillende factoren wegen en kunnen derden vaststellen in hoeverre hun situatie vergelijkbaar is met een gepubliceerde uitspraak.

5. Uit deze uitspraak blijken diverse feiten die kleur geven aan de behoefte van de langstlevende. Over de vier factoren die de wet noemt, is het volgende af te leiden. Ad a: de echtgenote was vierenvestig jaar jonger dan de erflater (r.o. 5.7). De exacte leeftijd van de erflater en de echtgenote kan echter niet afgeleid worden uit de uitspraak. Ad b: het lijkt er sterk op dat de erflater en de langstlevende echtgenote zonder andere personen een gezamenlijke huishouding voerden. De uitspraak maakt duidelijk dat zij samen hebben geleefd van een bepaald netto-inkomen en dat zij samen een goede levensstandaard hadden (r.o. 5.9). Ad c: ingegaan wordt op de diploma's en het arbeidsverleden van de echtgenote, evenals haar arbeidsongeschiktheid (r.o. 5.9). Ad d: het netto-inkomen van de erflater en echtgenote tijdens huwelijk bedroeg € 2.700, maar dit inkomen is niet gelijk aan het verzorgingsniveau dat passend is voor de langstlevende echtgenote na overlijden van de erflater. De rechter acht een verzorgingsvruchtgebruik op woning en inboedel voor een termijn van tien jaar passend (r.o. 5.3 en 5.9).

6. Opmerkelijk is dat de rechter het vruchtgebruik in deze uitspraak beperkt tot de duur van tien jaar. Deze benadering wijkt af van eerdere uit-

spraken waarin rechters een levenslang vruchtgebruik toekennen, zoals in bijvoorbeeld gerechtshof Den Haag 2 augustus 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2787. Een uitspraak waarin het vruchtgebruik wel in tijd beperkt werd, is gerechtshof Amsterdam 20 december 2011, ECLI:NL:GHAMS:2011:BV0739. Het gerechtshof Den Haag zoekt in de onderhavige uitspraak de rechtvaardiging voor de beperkte termijn in de jonge leeftijd van de echtgenote. Verlangd wordt dat de echtgenote op termijn weer in haar eigen levensonderhoud gaat voorzien, ondanks het feit dat zij deels arbeidsongeschikt is, geen arbeidsinkomsten heeft en het niet te verwachten is dat zij snel in haar levensonderhoud zal kunnen voorzien. Het hof houdt echter wel rekening met de situatie van de langstlevende, r.o. 5.9: *Gezien de lotsverbondenheid van het huwelijk en de samenwerking daarvan mag aan [geïntimeerde] een ruime termijn worden verstrekt om weer volledig op krachten te komen alvorens van haar in redelijkheid kan worden verlangd dat zij weer volledig in haar eigen levensonderhoud kan voorzien.*

7. Hier dringt een vergelijking met het alimentatierecht zich op, omdat na echtscheiding ook slechts gedurende een beperkte termijn recht bestaat op postrelatieve verzorging, al zij het dan in de vorm van alimentatie in plaats van vruchtgebruik. De Wet herziening partneralimentatie verkortte de alimentatietermijn met ingang van 1 januari 2020 van twaalf jaar tot maximaal vijf jaar. In de parlementaire geschiedenis is reeds opgemerkt dat het alimentatierecht als oriëntatiepunt kan dienen voor het vaststellen van de omvang van de verzorgingsbehoefte (*Kamerstukken / 1998/99, 17 141, nr. 120a, p. 3*). Hierin kan aanleiding worden gezien om ook de verzorgingsplicht na overlijden slechts gedurende beperkte termijn te erkennen.

8. Dat het hof in deze uitspraak een verzorgingsvruchtgebruik toekent voor de duur van tien jaar hoeft echter niet te betekenen dat een verzorgingsvruchtgebruik nooit meer dan deze termijn kan duren. Dit volgt niet uit de wettelijke regeling, noch uit de parlementaire geschiedenis. Het is juist de bedoeling van de wetgever om per geval te kunnen bekijken welke uitkomst redelijk is. Het hof heeft in deze uitspraak bij het bepalen van de termijn rekening gehouden met specifieke omstandigheden en in een ander geval kan het wenselijk zijn een langere of juist kortere termijn vast te stellen.

9. Het is toe te juichen dat de rechter hier de flexibiliteit van de wet gebruikt. Dit is een belangrijke gedachte geweest achter de invoering van deze regeling, maar deze kwam niet altijd goed uit de verf. Vaak lijkt de toepassing van art. 4:29 BW een ja-nee kwestie: het recht wordt wel of niet toegekend. Deze uitspraak laat zien dat het hof met het wegen van de specifieke omstandigheden per geval kan beoordelen welke aanspraak gepast is.

10. Deze uitspraak doet de vraag rijzen op welke andere wijzen de flexibiliteit van de verzorgingsvruchtgebruiken zich nog meer kan manifesteren. Een eerste mogelijkheid is bijvoorbeeld het aanpassen van een vruchtgebruik als omstandigheden wijzigen (hetgeen eveneens gebeurt bij alimentatie). De kantonrechter kan daartoe op verzoek overgaan, art. 4:33 lid 1 en 2 BW.

11. Een tweede mogelijkheid ligt in het draaien aan de knoppen van niet alleen de duur van een vruchtgebruik, maar ook van de omvang van het vruchtgebruik of van de rechten die eraan verbonden zijn. Diverse bepalingen bieden daarvoor een grondslag. Ten eerste bieden de woorden 'voor zover' in art. 4:33 lid 2 BW flexibiliteit. Dit artikel staat het de kantonrechter toe om de verplichting tot medewerking aan vestiging van het vruchtgebruik op te heffen 'voor zover' de echtgenoot daaraan geen behoefte heeft. Ten tweede biedt art. 4:33 lid 3 BW de kantonrechter de mogelijkheid om nadere regelingen te treffen. Ten derde zou de kantonrechter op verzoek nadere regelingen kunnen treffen op grond van art. 4:31 lid 1 jo. art. 4:23 lid 4 BW. Ten vierde kan art. 4:33 lid 1 BW uitkomst bieden als een vruchtgebruik reeds gevestigd is.

12. Vanuit economisch oogpunt kan de waarde van een vruchtgebruik op veel goederen dat beperkt is tot een bepaalde termijn, gelijk zijn aan een levenslang vruchtgebruik op een beperkter aantal goederen. Het ene vormt dus (economisch gezien) geen grotere inbreuk op de wensen van de erflater dan het andere. Evenzo kan een vruchtgebruik met beperkte bevoegdheden economisch dezelfde waarde vertegenwoordigen als een vruchtgebruik op veel minder goederen met de bevoegdheid tot vervreemding en vertering. Met deze factoren zouden rechters (en advocaten in hun verzoekschriften) rekening kunnen houden. Deze uitspraak maakt duidelijk dat de wet de mogelijkheid biedt een voorziening op maat vorm te geven.

13. Hoewel de wet deze mogelijkheid momenteel niet biedt, is het de vraag of het in sommige gevallen niet wenselijker is om aan de echtgenoot een som ineens toe te kennen in plaats van een vruchtgebruik. Een dergelijke benadering wordt reeds in Engeland en Wales toegepast. Daar beschikt de rechter niet alleen over veel vrijheid bij de vaststelling van de omvang van de gerechtigheid, maar ook bij de vorm waarin een aanspraak wordt toegekend. Zie hierover: M.R. Beuker, 'Een leven zonder legitieme? Erfrecht in Engeland en Wales.', *Tijdschrift Erfrecht* 2018, afl. 4, p. 90-95.

14. Bovenstaande uitspraak vormt een mooi voorbeeld van de flexibiliteit die de andere wettelijke rechten bieden. Een verzoek hoeft niet altijd te worden toegekend of afgewezen, maar de rechter kan een voorziening treffen die recht doet aan de specifieke omstandigheden van een geval. Bij de invulling van dwingende erfrechtelijke beschermingsmechanismen kunnen op die manier zowel de belangen van nabestaanden als het belang van testeervrijheid gebalanceerd worden.

mr. drs. M.R. Beuker
Promovendus aan de RUG

10

Art. 7:366 lid 3 BW ontrafeld: redelijke bezwaren en onvoorziene omstandigheden

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden
5 oktober 2021, 200.283.713,
ECLI:NL:GHARL:2021:9317
(mr. Willemse, mr. Hofstee, mr. Boesberg)
Noot prof. mr. J.W.A. Rheinfield

Voortzetting pachtovereenkomst.

[BW art. 6:258]

Erflater pachtte bij leven grond van ASR. Na overlijden van erflater wenst één van de vier erfgenamen de pachtrelatie voort te zetten. ASR heeft echter bezwaren en stelt dat het bedrijf van de erfgenaam niet voldoet aan de eisen van bedrijfsmatige landbouw. Om deze reden vordert ASR ontbinding van de pachtovereenkomst. Het hof overweegt dat voor de vraag of de bezwaren van

ASR redelijk zijn, de criteria van indeplaatsstelling en medepacht van belang zijn in combinatie met de andere omstandigheden van het geval (waaronder de bedrijfsmatigheid van de onderneming van erfgenaam). Het hof stelt daarop vast dat erfgenaam niet over een agrarische opleiding beschikt en dat erfgenaam evenmin over relevante ervaring beschikt om dit te gebrek te compenseren. Dit maakt de bezwaren van ASR naar het oordeel van het hof redelijk, zodat erfgenaam niet in aanmerking komt om de pachtrelatie voort te zetten. De pachtovereenkomst wordt daarop ontbonden op grond van art. 6:258 BW, omdat de overige erven evenmin geschikt zijn als pachter.

Arrest in de zaak van

1. [appellante 1],wonende te [woonplaats],
2. [appellante 2],wonende te [woonplaats] (België),
3. [appellante 3],wonende te [woonplaats] (België),
4. [appellante 4],wonende te [woonplaats] (België),

appellanten,
in eerste aanleg: gedaagden in conventie en eiseressen in reconventie,
hierna: de erven [naam erven],
advocaat: mr. J.C.M. Jochemsen-Vernooij.

tegen:
de naamloze vennootschap
ASR Levensverzekering N.V.,
gevestigd te Utrecht,
geïntimeerde,
in eerste aanleg: eiseres in conventie en verweerster in reconventie,
hierna: ASR,
advocaat: mr. E.H.M. Harbers,

1. Kern van de zaak en de beslissing

1.1. [pachter] pachtte ruim 16 hectare grond van ASR. Hij is in maart 2019 overleden en zijn erfgenamen zijn de vier appellanten. Een van hen, [appellante 1] (hierna: [appellante 1]) hebben de erven aangewezen om de pachtrelatie met ASR voort te zetten. ASR heeft bezwaren en vindt ook dat het bedrijf dat [appellante 1] heeft, niet voldoet aan de eisen van bedrijfsmatige landbouw. ASR heeft ontbinding van de overeenkomst gevorderd. De erven [naam erven] hebben op hun beurt een verklaring voor recht gevorderd dat er geen redelijke bezwaren tegen [appellante 1] zijn.